

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uyg'otuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari 20

Furqat To'xtamuratov

Muhsiniy she'riyatida qo'llangan ma'naviy san'atlarning ijodkor g'oyaviy niyatini ochishdagi o'rni38

Hulkar Sulaymonova

"Rasailu-l-Xorazmiy" asarining qo'lyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy she'riyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

She'riyatda davr muammolari va ma'rifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Sa'dulla Siyoyevning "Shaybonixon" obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi O'zbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulug'ov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining o'rni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasini208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuygʻuni yagona rakursda uygʻunlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatagʻon qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

Oʻzbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyeva

Balladada tuygʻu tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalari ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Maʼrifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning sheʼriy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni oʻrganishdagi imkoniyati ...330

O'zbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini

Matluba Norbaboyeva¹

Abstrakt

Xalq og'zaki ijodi boy tarixiy merosga ega bo'lib, maqollar ham bu merosning ma'lum bir qismini tashkil etadi. O'zbek xalq maqollarida yetimlik motivi, yetim bola obrazi, yetimlik mavzusi tasvirlari keng qo'llangan bo'lib, bugungi kunda xalqimiz maishiy turmushda jonli muloqotda bunday maqollardan faol foydalanayotgani ham janrning tarixiy takomili natijasidir. O'zbek folklorida yetimlik motivi va yetimlik mavzusining poetik ifodasi maqol janrida ham faol aks ettirilgan. Folklorida maqol janrida yetimlik mavzusining yuzaga kelishiga sabab bo'lgan ijtimoiy, maishiy, badiiy, tarixiy, psixologik omillar asos sifatida o'rganiladi.

Tadqiqotning obyekti sifatida yetimlik mavzusiga oid ayrim o'zbek xalq maqollari tanlab olingan. Tadqiqot mavzusini yoritishda tasniflash, tarixiy-qiyosiy, sotsiologik tahlil usullari faol qo'llanilgan.

Kalit so'zlar: *folklor janrlari, maqol janri, obraz, yetim bola obrazi, yetimlik motivi, yetimlik mavzusi, detal.*

Kirish

Yetimlik motivi, yetim bolalar obrazi va yetimlik mavzusiga murojaat bir qator o'zbek xalq maqollarida uchraydi. "O'zbek xalq maqollari" to'plamida yetimlik muammosi bilan bog'liq bo'lgan xalq maqollarini o'rganish va badiiy tahlilga tortish maqsadga muvofiq bo'ladi. Shuningdek, xalqimizning jonli muloqotni boyitish va nutqning ta'sirchanligini oshirish vositasi hisoblanmish maqollarni badiiy tadqiq etish masalaning tub mohiyatini tashkil etadi.

O'zbek xalq og'zaki ijodida yetimlik motivi ertak, doston, xalq qo'shiqlari maqollar kabi turli janrlarda faol qo'llangan. Jumladan, maqollarda yetimlik tasviri o'zgacha badiiyat bilan tasvirlangan. O'zbek xalq maqollarida o'tmishdan hozirgi kungacha xalqimizning yetimparvarligi yuksak pardalarda kuylangan. Ya'ni xalqimizning yetimning boshini silagani, o'rni kelganda esa dashnom bergani,

¹ Norbaboyeva Matluba – Til va adabiyoti kafedrasi katta o'qituvchisi, Shahrisabz davlat pedagogika instituti.

E-mail: mnorbaboyeva@gmail.com; shdpi@inbox.ru

Orcid: 0009-0004-8260-7240

Iqtibos uchun: Norbaboyeva, M.T. 2025. "O'zbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini". *O'zbekiston: til va madaniyat*. 2(2): 251-259.

ginalagani kabi poetik chizgilar maqol janrida ham o'z aksini topgan. O'zbek xalq maqollarida yetimlik xalq turmush tarzining sintezi sifatida namoyon bo'ladi. Kundalik turmush tarzida yetimlik xalqimizning yetim bolalarga oqilona munosabatining poetik ifodasi sifatida yuzaga kelgan. Yetimlik mavzusi tilga olinganda, avvalo, insoniy turg'ular uyg'onadi. Ba'zi maqollarda kuzatiladiki, hamma vaqt ham yetim bolalarga marhamatli bo'lish, sabrli bo'lish insonlarga, jamiyatga ham malol kelgan.

Asosiy qism.

Yetimlarga iliq munosabatda bo'lish tasviri jahon xalqlari folklorida ham kuzatiladi. Bu og'zaki ijodda badiiy an'anaga aylanib ulgurgan hodisa ekanligini dunyo adabiyotshunosligida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ham isbotlaydi. Jumladan, Olga Buxinaning "Сироты в детской литературе" ("Bolalar adabiyotida yetimlar") maqolasida Yakob va Vilgelm Grimmlarning "Zolushka" ("Kuloyim"), Kiplingning ("Jungli kitobi") kabi ertaklaridagi yetim qizlar va yetim bolalar obrazlari alohida tahlilga tortiladi, unda yetim bola obrazining poetik funksiyalari, shuningdek, tazyiq, zo'ravonlikka mahkum etilgan bolalar taqdiri, jamiyatdan tashqarida qolib ketgan yetim bola obrazi badiiy tadqiq etilgan [O.Buxin, 1], V.I.Nikolayevnaning "Тема сиротства в детской литературе" ("Bolalar adabiyotida yetimlik mavzusi") nomli maqolasida P.P.Bajovanning "Серебряное копыце" ("Kumush toychoq"), G.X.Andersenning "Дикие лебеди" ("Yovvoyi oqqushlar") [V.I.Nikolayevna, 2]. S.Y.Neklyudovning "Сирота в сказках. Фольклор и постфольклор" ("Ertaklarda yetimlar obrazi: Folklor va postfolklor") maqolasida "Ayozbobo" ertagidagi yetimlik haqidagi ayrim badiiy mulohazalar keltiriladi, shuningdek, yetim bola va jamiyat munosabati, yetim bola obraziga xos ichki ruhiy iztiroblar poetik tahlilga tortiladi [S.Y.Neklyudov, 1] va ertaklaridagi o'z holiga tashlab qo'yilgan yetim bolalar hamda yetim qolgan qizlar obrazi tahlil etilgan. Mazkur tadqiqotlarda yetimlik syujeti, motivi, mavzusi, shu bilan bir qatorda, yetim bola obraziga xos psixologizm, yetimlik ruhiy kechinmalari alohida badiiy muammo sifatida o'rganilgan. Yetim bola obrazi bilan bog'liq badiiy tasvirlar Sharq va G'arb xalqlarida mushtarak ifoda etilganiga guvoh bo'lamiz. Sharq adabiyotida ham yetim bolaga munosabatda g'amxo'rlik, rahm-shafqat yetakchilik qilishi an'anaviy tasvirga aylangan bo'lsa, Kunbotishda ham bunday ifoda yo'sini qator ijod namunalarida ko'zga tashlanadi. Jumladan, ertaklarda yetim bola obraziga munosabat, yetimlik syujeti, mavzusining tasvirlanishida uyg'un jihatlar mavjud. Yetim bolaning eng quyidan

yuqoriga qarab harakatlanishi, ertak so'ngida yaxshilikning g'alaba qilishi, yetim bolaning baxtga erishuvi haqidagi qarashlar xalqlar folkloridagi mushtaraklikni ifodalaydi. "Yetim bolalar bilan bog'liq ijtimoiy, iqtisodiy, maishiy, biologik muammolarning mavjudligi, muammoning ijtimoiy ahamiyatini hamda uning badiiy adabiyot bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi, shu bilan birga masalaning asosiy badiiy mohiyatini ham tashkil etadi.

O'zbek folklorida yetimlik motivi alohida o'rganilishi lozim bo'lgan muammolardan biridir. Xalq og'zaki ijodida yetimlik motivi ertak, xalq qo'shiqlari, doston, maqol kabi janrlarda alohida motiv, detal, mavzu sifatida qo'llangan. Maqollarda azaldan o'zbek xalqining yetim bolalarga samimiy, iliq munosabati o'z aksini topgan. Maqollarda yetimlik motivini poetik tahlil qilishda xalqimizning yetimlarga alohida e'tiborini ko'rish mumkin. Yetimlik mavzusidagi maqollarda yetimlarning haqi, ular bilan bog'liq meros, yetim qizga uylanish, yetimni asrab olish, yetimdan nolish, ta'na qilish, minnat qilish kabi masalalar asosiy planda tasvirlanadi. "Xalq maqollari shaklan qisqa bo'lsa-da, ijtimoiy va maishiy hayotning turfa sohalarini qamrab olib, xalqlarning asrlar davomida to'plagan tajribalarini, ijtimoiy-siyosiy, axloqiy va falsafiy qarashlarini qisqa shakllarda badiiy ifoda etib kelgan. Mana shu qisqa satrlarda bola obrazining badiiy, xalq xulosasidagi namunalarini ko'rish mumkin" [R.Umurzakov, 2021, 35].

O'zbek xalq maqollarida yana shunday holatlar tasvirlanadiki, bunda xalqimizda yetim qizga va yetim o'g'il bolaga munosabatni ifoda etishda nozik poetik farqlar va uyg'unliklar ham mujassamligi ochiqqlanadi. Jumladan, "Yetim qizga yelpig'ich chikora" [O'zbek xalq maqollari, 2016, 512] maqolini eslaylik, yetim qizning qadri yo'qligi, maqolda yetimlar har qancha qiyinchilikka ham sabr-bardoshli bo'lishi, ularning tabiatan shunday yaratilishiga ishora berishi nazarda tutiladi. Maqollarni tahlil qilishda o'z ma'no, ko'chma ma'no, tor ma'no va keng ma'no xususiyatlarini inobatga olish maqsadgamuvofiq hisoblanadi. Bu esa bir maqoldan bir nechta ma'no izlash mumkinligini ko'rsatadi. Maqolda yetim qizga yelpig'ich detali qarama-qarshi qo'llangan. Sababi maqol mazmunidan yetim qizga noyob narsaning shart emasligi, yetim qiz o'z kunini ko'rishi kerakligi, uning qorin to'ydirishi uchun mehnat qilishi zarurligi, yelpinib o'tirish yetimlar uchun emasligi ham anglashiladi.

O'zbek xalq maqollarida yetimlarga munosabatda xalq turmush-tarzining sintezi ifoda etiladi. Maqollarda xalqimizning yetim bola bilan bog'liq urf-odatlarini, oilaviy qadriyatlarini, azaliy

udumlarining poetik ifodasi namoyon bo'ladi. Maqollarda yetimga har qancha yaxshi munosabatda bo'lgan holatda ham ota-onaning o'rnini bosa olmasligi ham dono xalqimizning nazaridan chetda qolmaydi. "Yetim qizga yelpig'ich chikora" maqolida ham yetim qizning g'amini yeydigan kishining yo'qligi nazarda tutiladi. Ota-onasi yo'qligi tufayli yetim qizning chiroyi tashvishi hech kimga tushmasligi, yetim qizning qayg'usiga hech kimning sherik bo'la olmasligi, yetim qizning quyoshdan qorayishi ham, issiqdan havo yetishmasligi ham birovni qiziqtirmasligi, hamma o'z tashvishi bilan bandligi, yetim qizning yelpig'ich yelpib o'tirishi kishilarga malol kelishi, bo'sh o'tirmasdan o'rniga kerakli mashg'ulot, mehnat bilan band bo'lishi muhim ekanligi kabi mazmun ham anglashiladi. Bu maqolda xalqimizning yetim qizlar bilan bog'liq bo'lgan ko'p asrlik turmush tajribasi, sinovlarda toblangan xulosalari o'z aksini topgan.

"Yetim qizdan yetim xotin yaxshi" [O'zbek xalq maqollari, 2016, 512] maqolida ham yetim qizlarning yetim o'g'il bolalardan farqli xarakter-xususiyatlari bilan birga ularning moddiy va ma'naviy, ruhiy qiyinchiliklarida ham farqlar kuzatilishi ochiqilanadi. Turmush qurgan xotin kishining yetim bo'lib qolishidagi ruhiy holatidan yosh qizning yetim qolishidagi vaziyatida ham farqlar bor. Masalan, ota-onadan yosh yetim qolgan qiz jamiyatda o'ksinib, ta'na-yu dashnomlar eshitib ulg'ayadi. Ruhi mahzun bo'ladi. Xotin kishining ota-onadan ayrilishida biroz yengillik bo'ladi, nazarimda. Sababi xotin kishi eri, bolalari, qayinona va qayinotalarning mehriga yoki xizmatiga chalg'ib azoblarni unutishi osonroq kechadi. Yetim xotin ko'p narsani ko'rgan, farosati yetarli darajada shakllangan bo'lgani sababli ham yetimlik iztiroblarini yetim qizga nisbatan osonroq yengadi. Yana bir jihati shundaki, yetim xotinning dardini oson unuttiradigan eri, farzandlari bo'lishi, ota-onasi vafotidan so'ng yetim qizning esa yolg'iz qolishi nazarda tutiladi. Maqolni yana boshqacharoq talqin etadigan bo'lsak, erkak uchun ayolining vafoti eng og'ir judolik hisoblanadi. Ushbu maqolda erkak kishining xotini vafot etib, yetim qizi bilan qolib ketishi og'ir dard ekanligi oydinlashadi, erkak kishining undan ko'ra yetim xotonga uylanib, u bilan yashagani ma'qulroq ekani ma'lum bo'ladi. Maqolda erkak uchun yetim qizini o'gay ona qo'lida xo'rlanib qolishidan ko'ra yetim xotin bilan yashash osonroq ekani ko'zda tutiladi.

Yetimlarni siylash, ularga rahm-shafqatli bo'lish, ko'chada qolganda esa boshpana berishlik haqida Qur'oni karim oyatlarida ko'rsatma berilgan. Yetim qolgan bolalarni qaramog'iga olishlik, ularga g'amxo'rlik qilish kabi amallarning savob ekanligiga ishorat

mavjud. Ularni g'ofilikdan hidoyatga boshlash, kambag'allikdan boylikka yetkazish amallari haqida so'z yuritilgan, yetimlarga faqat yaxshilik qilishlik buyurilganki, ya'ni hech qachon ularning ko'ngli o'ksimasligi nazarda tutilgan.

"Yetimcha yetti kulcha" [O'zbek xalq maqollari, 2016, 512] maqolida ham xalqimizga xos o'zbekona udum va an'analarning ifodasi aks etadi. Mazkur xalq maqolida o'xshatish san'ati qo'llanilgan bo'lib, yetimni kulchaga qiyoslash aks ettirilgan.

Maqolni bir necha xil fikrlar asosida sharhlash mumkin. Masalan, yetimning qadrini yettita kulchaga tenglashtirish mazmuni nazarda tutilgan bo'lishi mumkin. Yetimning boshi egikligini kulchaga qiyoslash ko'zda tutilgan bo'lishi ham mumkin. Jumladan, xalqimizning yetimning boshini silashi, unga mehribonlik, g'amxo'rlik qilishi asosiy planda tasvirlanadi. Ya'ni yetim bolaga qo'ni-qo'shnilar bitta-bittadan kulcha berganda ham shu bolaning qorni to'yadi va bir kuni o'tadi qabilida foydalanish mumkin. Yoki mazkur maqolni boshqacha mazmunda ham talqin etish ham mumkin.

Maqolning mazmunini sharhlashda yana ham boshqacharoq yondashsak, maqolda o'zbek xalqida o'lik chiqqan uyning dasturxoniga toq raqamli yeguliklar qo'yiladi, jumladan, kulcha ham toq qo'yiladi (bitta yoki uchta kulcha non va hokazo). Bu maqolda ham yetim bolalarda ham bir kam borligi, yetti soni ifodasi bilan birga kulcha so'zining birga qo'llanishi bolalarning mehriga zorligini bildiradi. Yetti non emas, yetti kulcha ifodasi (kulcha – nondan kichikroq, faqat bolalar uchun tandirda yopiladigan kichik non) yetimning hali murg'ak ekanligini izohlaydi. O'zbek xalq maqollaridan badiiy asarda qahramon nutqini jonli ifodalash, nutqning ta'sirchanligini oshirish maqsadida ham foydalaniladi. Jumladan, Hamzaning "Boy ila xizmatchi" asarida quyidagi parchada ham qahramon nutqining badiiy ta'sirchanligini oshirishda maqol janrining "Xonzoda: Qulog'ingga un bosdingmi, yetimcha, yetti kulcha! Chilim! Maston: Hozir, ayajon. Maston chilim keltirib nayni tutadi, Xonzoda g'azab bilan chekadi. Xonzoda: ... Nimaga qiyshiq og'zingni irvaytirib kulyapsan? So'yloq!" [Hamza, 1958, 348] mana shu kontekstda xalq og'zaki ijodiga xos maqol janridan foydalanilgan. Maqol janri asar tarkibida ma'lum badiiy funksiyani bajarishda muhim vositalardan biridir. Jumladan, badiiy asarda maqol quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. Qahramon nutqining ta'sirchanligini oshirish;
2. Dialogning badiiyligini ta'minlash;
3. Badiiy kontekstning mazmun-mohiyatini kuchaytirish.

Abulg'ozī Bahodirxonning "Shajarayi turk" asarida yetimlik haqidagi maqol quyidagicha keltirilgan: "Turkning masali turur: "O'ksuz o'z kindigin o'zi kesar", tegan" ["Шажарайи турк", 1992, 11]. Mazkur maqol hozirgi kunda "Yetim o'z kindigin o'zi kesar" [O'zbek xalq maqollari, 2016, 512] tarzida qo'llaniladi. Kontekstda maqolning qo'llanilishiga asosiy sabab asarning matnida Abulg'ozī Bahodirxon tilidan keltirib o'tilgan. Ya'ni o'zbek shajarasi tarixini bitishda o'zidan ortiq biladigan kimsa yo'qligini yetimlikka qiyoslaydi. Tarixni ota-bobolar bitishi ko'zda tutiladi, ammo tarixni bitadigan avlodning qolmagani bu mas'uliyatni Abulg'ozī Bahodirxonning o'zi gardaniga olishi tasvirlangan. Mazkur maqolning mazmuniga ahamiyat qaratsak, yetimning kindigini kesadigan kimsaning yo'qligi o'z ma'nosida kelsa, ko'chma ma'noda esa ota-onasiz yetim boshiga nima ish tushsa faqat o'zi bajarishi nazarda tutilgan. Ya'ni yetimga yordam beradigan yaqin kishining yo'qligi bilan ifodalanadi. Mazkur maqolda "yetim" va "kindik" detali parallel qo'llangan bo'lib, yetimning mohiyatini "kindik" detali mohirona yoritib beradi. "Kindik" yetimning yolg'izligini, qarovsiz ekanligini ko'rsatish funksiyasini bajargan. Maqol mazmunidan qarovsiz qolgan yetimning o'z joni uchun o'zi kurashishi ayon bo'ladi.

"Yetimning haqi yetti daryoni quritar" [O'zbek xalq maqollari, 2016, 512] maqolida yetimlik mavzusi tasvirlangan. Qur'oni karimda ham yetimlarning haqi haqida bir nechta suralarda qayd etilganiga guvoh bo'lamiz. Jumladan, Balad surasining 15-oyati, Zuho surasining 6-, 7-, 8-, 9-oyatlari, Mo'un surasi 2-oyatida, Niso surasining 2-, 3-, 5-, 6-, 7-, 8-, 9-, 10-oyatlarida yetimlar va ularning haqlari haqida qat'iy hukmlar keltirilgan. Niso surasi 6-oyat: "Yetimlarni to balog'at yoshiga yetgunlariga qadar nazorat qilib (voyaga yetish vaqtini kuzatib) turingiz: voyaga yetganlarini sezsangiz, (qo'lingizdagi omonat) mol-mulklarni o'zlariga topshiringiz! Ularni isrof qilib va (ulg'ayib qolmasinlar deb) shoshqaloqlik bilan yeb yubormangiz!" [Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири, 2022, 77]. Yetimning moliga ko'z tikishlik nafaqat maqollarda, balki Qur'oni karimda ham, hadislarda ham qaytarilgan. Ishonchli manbalarning o'zbek xalq maqollari bilan mushtarak jihatlari mana shunda ko'rinadi. Yetimning haqini yeydiganlar ko'karmasligi, agar daryo bo'lganda ham kun kelib qurib qolishi nazarda tutiladi. Mazkur maqol inson bolalarini ogohlikka chaqirish maqsadida nasihatimiz ifoda yo'sinida og'izdan og'izga o'tib kelgan.

Yetimlarning haqlari ular voyaga yetishlari bilan qaytarib berilishi lozimdir, bu pok ish hisoblanadi, mabodo, qaytarilmas

ekan, bu katta gunoh sanaladi. Yetim haqidan qo'rqish buyurilgan.

Yetimlarning haqlari Allohning bandalariga omonatidir. Kimki uni o'z maylicha sarflab yuborar ekan, yetimlarga nisbatan adolatsizlik qilgan bo'ladi.

Yetimlarning haqlaridan qo'rqish kerakligi, ularga qoldirilgan merosni ular voyaga yetishidan qo'rqib tezroq tasarruf qilib qo'yishlikdan Alloh ogohlantiradi. Boy insonlarga yetimlarning haqlariga tegmasdan ularni voyaga yetkazish, mabodo kambag'allikda yetim boqayotgan taqdirda ham ularning haqlarini suiiste'mol qilmasdan me'yorida yeyishlik nazarda tutilgan.

Meros taqsim qilinayotganda uzoq qarindoshlar, yetim va miskinlar ham haqlidirlar, ular haqlarini talab qilganda ularga yaxshi gaplar aytishlik buyurilgan. Merosni adolat bilan taqsimlash ham maqsadga muvofiqdir.

Yetim molini yegan hech bir zamonda oqlanmaydi, ya'ni uning yemagi xarom sanaladi, agar yetimning haqini yeydigan kimsa zulm qilib yesa do'zax olovida toblanadi va qornida olov yegan hisoblanadi. Muqaddas oyatdagi bu so'zlar yetim molidan qo'rqishga, insonni insofli, adolatli bo'lishga, yetimlarga g'amxo'rlik qilishga undaydi.

Yuqorida keltirilgan izohlar Qur'oni karimdagi suralarda keltirilgan oyatlarning izohidir. Ularda yetimlarning haqlari haqida to'la fikrlar mavjudki, ularni bilgan kishi yetim molidan qo'rqishlikka, yetimlarga mehribon bo'lishga chaqirilgan.

Xulosa

O'zbek xalq maqollarida yetim bola obrazi ikki xil shaklda ifoda etiladi. Birinchisida yetim o'g'il bolaga nisbatan qo'llangan maqollar; ikkinchisida yetim qiz bolaga nisbatan qo'llangan maqollar. Har ikki jins yetimligining o'ziga xos jihatlari, xususiyatlari ham alohida ko'zga tashlanadi. Yetim o'g'il bolada xalq turmushi, kundalik hayotining o'g'il bolalar bilan bog'liq masalalari talqini, yetim qiz bolada esa qizlar bilan bog'liq masalalari talqini kuzatiladi. Ba'zi maqollarda yetimlik badiiy detal, syujet sifatida ham qo'llaniladi. Yuqorida keltirilgan maqollar sharhida yetimlik bilan parallel qo'llangan detallar yetimlik mohiyatini chuqurroq anglash, ochib berish funksiyasini bajargan.

Adabiyotlar

Баҳодирхон А. (1992). Шажарайи турк. – Тошкент: Чўлпон. – Б. 192.
Ниезий Ҳамза Ҳакимзода. (1958). Танланган асарлар. 5 томлик. – Тошкент: Фан. – Б. 348.

- Ҳотамов Н., Саримсоқов Б. (1979). Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи. – Б. 366.
- Umurzakov R. (2021). XX asr o'zbek qissalarida bola obrazi: davr va ruhiyat. Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Farg'ona. – B. 135.
- Mirzayev T. (2016). O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: Sharq. – B. 512.
- Ўзбек халқ эртаклари. (2015). Ҳасан билан Ҳурилик. – Тошкент. – Б. 12.
- Бухина О. (1999). Сироты в детской литературе. – Москва. – С. 2 // <https://cyberleninka.ru>
- Николаевна В.И. (2001). Тема сиротства в детской литературе. – Москва. – С. 1 // <https://infourok.ru>
- Неклюдов С.Ю. (1997). Сирота в сказках. Фольклор и постфольклор. – Москва. – С. 2 // <https://www.ruthenia.ru>
- Шайх Абдулазиз Мансур. (2022). Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири. – Тошкент: Tafsir-books. – Б. 579.
- Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
- MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).

Interpretation of the orphanhood motif in Uzbek folk proverbs

Matluba Norbaboyeva¹

Annotation

Folk oral art has a rich historical heritage, and proverbs also constitute a certain part of this heritage. The motif of orphanhood, the image of an orphan child, and the theme of orphanhood are widely used in Uzbek folk proverbs, and the fact that today our people actively use such proverbs in everyday life and in lively communication is also a result of the historical development of the genre. In Uzbek folklore, the motif of

¹ *Norbaboyeva Matluba* – Senior Lecturer, Department of Language and Literature, Shahrizabz State Pedagogical Institute.

E-mail: mnorbaboyeva@gmail.com; shdpi@inbox.ru

ORCID ID: 0009-0004-8260-7240

For citation: Norbaboyeva, M.T. 2025. "Interpretation of the orphanhood motif in Uzbek folk proverbs". *Uzbekistan: language and culture*. 2(2): 251-259.

orphanhood and the poetic expression of the theme of orphanhood are also actively reflected in the proverb genre. In folklore, the social, everyday, artistic, historical, and psychological factors that caused the emergence of the theme of orphanhood are studied as a basis.

The object of the study was selected from some Uzbek folk proverbs on the topic of orphanhood. Classification, historical-comparative, and sociological analysis methods were actively used to illuminate the research topic.

Keywords: *folklore genres, proverb genre, image, image of an orphan, orphanhood motif, orphanhood theme, detail.*

References

- Баҳодирхон А. (1992). Шажарайи турк. – Тошкент: Чўлпон. – Б. 192.
- Ниёзий Ҳамза Ҳакимзода. (1958). Танланган асарлар. 5 томлик. – Тошкент: Фан. – Б. 348.
- Ҳотамов Н., Саримсоқов Б. (1979). Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи. – Б. 366.
- Umurzakov R. (2021). XX asr o'zbek qissalarida bola obrazi: davr va ruhiyat. Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Farg'ona. – B. 135.
- Mirzayev T. (2016). O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: Sharq. – B. 512.
- Ўзбек халқ эртаклари. (2015). Ҳасан билан Ҳурилик. – Тошкент. – Б. 12.
- Бухина О. (1999). Сироты в детской литературе. – Москва. – С. 2 // <https://cyberleninka.ru>
- Николаевна В.И. (2001). Тема сиротства в детской литературе. – Москва. – С. 1 // <https://infourok.ru>
- Неклюдов С.Ю. (1997). Сирота в сказках. Фольклор и постфольклор. – Москва. – С. 2 // <https://www.ruthenia.ru>
- Шайх Абдулазиз Мансур. (2022). Қуръони карим маъноларининг таржима ва тафсири. – Тошкент: Tafsir-books. – Б. 579.
- Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
- MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu>

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com